

Собор трьох святителів і Вселенських вчителів: Василя Великого, Григорія Богослова та Іоана Золотоустого

12 лютого, християни східного обряду відзначають День пам'яті трьох єрархів та вчителів Східної Церкви — Василя Великого, Григорія Богослова та Іоанна Золотоустого. Згідно зі Святим Переданням, поштовхом до встановлення цього празника була велика суперечка у другій половині XI ст., в час правління Візантійського імператора Олексія I Комніна про те, хто з цих трьох Святителів є більш цінний для Церкви.

Одні вище ставили святого Василя Великого, другі святого Григорія Богослова, а ще інші – святого Іоанна Золотоустого. Через це між багатьма виник розбрат: одні називалися — василіанами, другі — григоріанами, а треті — іоаннітами.

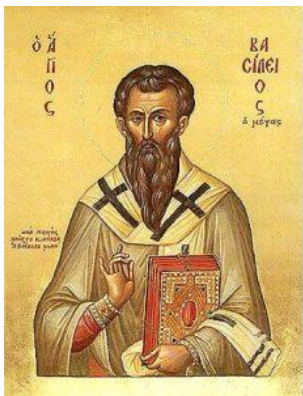
Василіани ставили Василя Великого вище за інших святителів, називаючи його найвищим витією, вони вважали, що він всіх перевершував словом і ділами, тому бачили в ньому мужа, який мало чим поступається ангелам, твердого характером, який нелегко прощає провини, і байдужий до всього земного.

Григоріани відстоювали святого Григорія Богослова, стверджуючи, що він переконливістю слова, майстерним тлумаченням Священного Писання та витонченістю побудови промов перевершив усіх найславетніших представників еллінської мудрості — і тих, що жили раніше, і своїх сучасників.

Іоанніти вважали найбільшим богословом Святителя Іоанна Золотоустого, бо той був схильний до помилювання грішників і швидко допускав їх до покаяння. Бачили в ньому людину чоловіколюбну, яка розуміє слабкість людського ества, і як красномовного проповідника, який наставляв усіх на покаяння безліччю своїх медоточивих слів; тому вони шанували його вище за Василя Великого та Григорія Богослова.

Цю суперечку розв'язали самі Святителі. Вони спочатку кожен зокрема, а потім усі троє, з'явилися Йіоанові — єпископові міста Евхайти, який відзначався мудрістю, знанням, чеснотами, і сказали: «Як бачиш, ми рівні перед Богом; немає у нас ні розділення, ні якоїсь протидії один одному. Кожний з нас свого часу, натхнений Божественним Духом, написав відповідні повчання для спасіння людей. Чого ми навчилися сокровенно, те передали явно людям. Немає між нами ні першого, ні другого. Якщо ти посилаєшся на одного, то з тим згодні й обидва інші. Через те накажи тим, хто сперечається щодо нас, припинити суперечки, бо як за життя, так і після кончини ми маємо турботу про те, щоб привести до миру і одностунності краї вселенної. Зважаючи на це, з'єднай в один день пам'ять про нас і, як належить, склади нам святкову службу, а іншим передай, що ми маємо у Бога рівне достоїнство. А тим, хто звершує пам'ять про нас, ми будемо заступниками у спасінні, бо сподіваємося, що маємо деяку заслугу у Бога».

Сказавши це єпископові, вони стали підніматися на небо, сяючи невимовним світлом і називаючи один одного на ім'я. Блаженний єпископ Іоанн негайно відновив мир між тими, хто ворогував, бо він був мужем великим у чеснотах і відомим у любомудрії. Він встановив свято Трьох Святителів, як і повеліли йому святі, і заповідав церквам святкувати його з належною урочистістю. В цьому ясно виявилася мудрість великого мужа, бо він зрозумів, що в січні звершується пам'ять усіх трьох святителів, а саме: у перший день — Василя Великого, у двадцять п'ятий — божественного Григорія, а в двадцять сьомий — святого Золотоустого, — то він з'єднав їх у тридцятий день того ж місяця, увінчавши святкування їхньої пам'яті канонами, тропарями і похвалами, як це й належало.

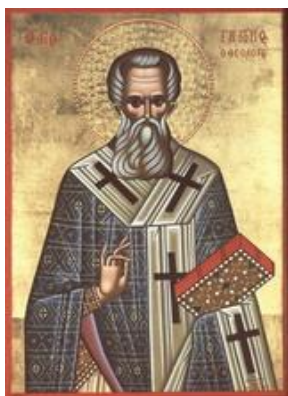
Святитель Василій Великий – архієпископ Кесарії Кападокійської в Малій Азії, один з найвеличніших богословів Церкви. Перу Василя Великого належать тлумачення Святого Письма, трактат про Святого Духа, послання, проповіді та правила чернечого життя. Він зробив багато для встановлення чину літургії, уклав численні молитви. Церква вшановує його як борця за чистоту віри, великого святителя і богослова, називає “вселенським учителем”. Святитель Василій Великий народився близько 329-го року в місті Кесарії, адміністративному центрі Кападокії, в багатому і знатному роді, з якого походили кілька зарахованих до лику святих праведників.

Початковий рівень виховання майбутній ієрарх отримав в середовищі благочестивих і аскетично налаштованих жінок своєї родини. Для продовження освіти св. Василій відправився до Афін. Тут він провів чотири роки. В Афінах у Василя Великого зав’язалася тісна дружба з Григорієм Богословом. За словами останнього, вони стали один для одного товаришами і “співтрапезниками”, “маючи одну мету”. Як говорив Григорій Богослов: “Ми невинно зростали в любові один до другого... Нам відомі були дві дороги: одна – до наших священних храмів, інша – до наставників наук зовнішніх”. Ще в Афінах друзі дали один одному слово спільно вести життя християнських подвижників.

У 355 році Василій Великий охрестився і через два роки здійснив подорож до християнського Близького Сходу по великих православних святинях і подвижниках. Відомі аскети вразили його настільки, що після повернення додому в Кападокію він вирішив їх наслідувати. Роздавши більшу частину майна бідним, св. Василій організував групу людей, що прагнули чернечого служіння, у мальовничій місцевості на березі річки Іриси. Там вони проживали за строгим уставом. Своім прикладом і проповіддю святитель Василій Великий сприяв духовному вдосконаленню християн своєї батьківщини і багато віруючих приходили до нього. Утворювалися чоловічі та жіночі монастирі, в яких Василій Великий вводив змішану форму чернечого життя: молитва чергувалася з фізичною працею, при чому допускалися тільки такі ремесла, які не порушували духовної зібраності і простоти чернечого життя.

Святий Василій підготував скликання Другого Вселенського Собору, але не довжив до нього. Він помер 1 січня 379 року у віці 49 років. Незадовго перед смертю він благословив св. Григорія Богослова на прийняття Константинопольської кафедри.

За своє коротке життя святитель Василій Великий залишив нам велику богословську спадщину: дев’ять бесід на Шестиднев, 16 бесід на псалми, п’ять книг на захист православного вчення про Святу Трійцю, 24 бесіди на різні богословські теми, сім аскетичних трактатів, чернечі правила, подвижницький статут, дві книги про Хрещення, книгу про Святого Духа, кілька проповідей та 366 листів різним особам.

Святитель Григорій Богослов, архієпископ

Константинопольський, народився у християнській родині знатного роду в 329 році в Аріанза (недалеко від міста Назіанза Кападокійського). Батько його, також святитель Григорій, був єпископом Назіанським. Мати, свята Нонна, молила Бога за сина, давши обітницю присвятити його Господеві. Святий Григорій одержав повну і всесторонню освіту: після домашніх занять із досвідченим викладачем риторики Амфілохієм, він вчився в школах Назіанза, Кесарії Кападокійської, Олександрії. Потім для завершення освіти майбутній святитель відправився до Афін. Шість років провів святитель в Афінах, вивчаючи там риторику, поезію, геометрію та астрономію. Разом зі святим Григорієм навчався святий Василій, майбутній архієпископ Кесарії Кападокійської. Дружба, закладена ще в школі Кесарії, виросла в

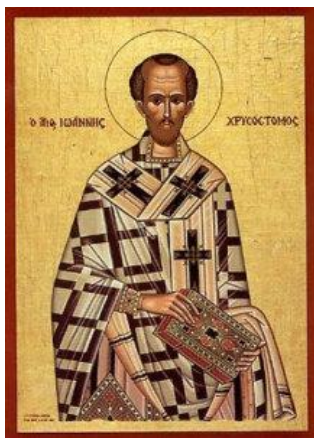
глибокі духовні узи. По завершенні освіти святий Григорій залишався деякий час в Афінах і викладав красномовство. У 358 році святий Григорій таємно залишив Афіни і повернувся до батьків у Назіанз. Тут він, майже в 30-річному віці, прийняв від свого батька святе Хрещення. На запрошення святого Василя він пішов у пустелю для монашого, аскетичного подвигу. Але на вимогу батька святий Григорій у 361 році повернувся в Назіанз і прийняв сан пресвітера. Однак, відчуваючи, що для нього незмірно ближче усамітнення і безмовна молитва, ніж пастирська діяльність, святий Григорій знову поспішив у пустелю до святого Василя. Там, на самоті, він зміцнився духом, знайшов сили повернутися до пастви і з честю виконувати свій обов'язок.

У 378 році Антіохійський Собор запросив святителя Григорія допомогти Константинопольській Церкві, яка в той час більш ніж будь-яка інша була спустошена єретиками. Отримавши згоду святителя Василя Великого, святитель Григорій прибув до Константинополя. У 379 році він почав служити й проповідувати в невеликій домашній церкві своїх родичів, яку назвав на честь Воскресіння Христового.

На початку 379 року візантійським імператором став Феодосій, який, на відміну від свого попередника Валента (помер 9 серпня 378 року), протегував нікейцям, а не аріанам. Константинополь протягом сорока років був у руках аріан, яким належали майже всі храми, включаючи храм Святої Софії.

За підтримки Олександрійського Патріарха Петра (373-380) і Константинопольського імператора Феодосія (379-395) святитель Григорій Богослов був поставлений Патріархом Константинопольським і затверджений у цьому сані II Вселенським Собором в 381 році. Однак зведення святителя Григорія на Константинопольську кафедру викликало невдоволення з боку Єгипетських і Македонських єпископів, що викликало смуту і незгоду в Церкві. Щоб вгамувати церковну бурю, святий Григорій вирішив залишити кафедру і піти з Константинополя. Ні вмовляння імператора, ні прохання кліриків не зламали волі святителя. Він пішов у родовий маєток в Аріанзі і перебував там у чернечих подвигах.

Святитель Григорій вів суворий подвижницький спосіб життя: ходив босими ногами, носив старий одяг; їжею для нього служили хліб та овочі, питтям – вода. 25 січня (7 лютого за новим стилем) 389 року святитель Григорій Богослов представився до Господа, залишивши для науки християнам велику богонатхненну спадщину: 243 послання, 507 духовних віршів і 45 проповідей.

Святитель Іоан Златоустий народився 347 року в Антіохії у заможній християнській родині. Виховання та освіту Іоан одержав під безпосереднім керівництвом своєї матері. Пізніше Іоан брав уроки красномовства у відомих ораторів і вражав всіх видатними здібностями. Іоан став адвокатом, але мав намір прийняти чернецтво. Тільки завдяки проханню матері він не здійснив постриг, але своє життя присвятив вивченню Святого Письма. Його хотіли посвятити у єпископський сан, але він відмовився, вважаючи себе недостойним цього. Іоан віддалився до монастиря, де прожив чотири роки. У цей час написав твори на захист чернецтва. 381 року він був висвячений у сан диякона, а у 386 році, коли Іоану було 39 років, — у пресвітерський сан. З цього часу починається його проповідницька діяльність. Натовпи народу збиралися слухати Златоустого. У 398 році, після смерті константинопольського архієпископа за бажанням імператора Аркадія, Іоанн Златоустий був зведений у цей сан. Але з часом з'явилося багато незадоволених ревною діяльністю нового архієпископа. Духівництво було незадоволене ним за суворе ставлення до їхньої розпусти, вищі класи — “за постійне викриття їхнього дозвільного життя”; було багато єпископів, що заздрили йому та хотіли зайняти місце архієпископа. Через підступну діяльність ворогів, Іоанн був відправлений у

заслання. Але й у засланні святий зберіг велику повагу народу, і його вирішили відіслати у найвіддаленіше місце імперії. 14 вересня 407 року Іоан Золотоустий упокоївся на шляху до місця заслання. 438 року мощі його були перевезені із Коман до Константинополя.

Джерело: <http://www.cerkva.info/>